

займались сімейні козаки. Виділившись з громадського курінного господарства, вони заводили власний хутір (зимівник). Кожен козак-зимівчанин мусив мати рушницю, списа та «прочую козачью зброю», а також неодмінно з'являтися у Січ для «взяття на козацтво войсковых приказов». Крім військової служби їх викликали для сторожі, охорони кордонів, а також для лагодження куренів у Січі, спорудження артилерійських або інших будівель та ін. (Історичне краєзнавство. Бібліотека Українських підручників. 2008. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/10611207/kulturologiya/gospodarstvo_zaporozkoyi_sichi)

Під час походів декілька куренів об'єднувались в полки. Інтендантурою в полках завідували комісари. Вони, разом із помічниками – комісарськими десятниками, організовували доставку харчів, дбали про квартирування війська. На відпочинок чи випас коней військо ставало там, де була вода і пасовище. Козацькі кухарі приготувляли їжу для своїх підрозділів. При тривалому постої улаштувались польові намети (козацьке шатро). У війську козацькому існували лікарі та цирульники, але не на постійному утриманні. Похідних шпиталів не було; пораненими опікувались тільки люди доброї волі або духовенство.

З часом значення джерел доходів змінювалося. Військова здобич втрачає свою колишню роль. Тривалий приплив дорогоцінних металів і коштовностей так і не збагатив Січ, бо імпорт на Запоріжжі завжди переважав експорт. Запорізька Січ завжди залишалась економічною структурою, яка значною мірою самозабезпечувалась продукцією власних промислів й господарювання на власній території. При відсутності приватної власності на землю на Запорозжжі не заборонялась і не обмежувалась рухома приватна власність (гроші, речі, худоба, човни). Обидві форми власності – колективно-військова та індивідуально-приватна не протистояли одна одній, а співіснували, консолідовано виконуючи найважливішу роль фінансово-економічного забезпечення функціонування Війська Запорізького. При цьому основним способом правового регулювання життєдіяльності суспільства, в тому числі економічного забезпечення військової діяльності, залишався звичай.

Пенчева Г. М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри господарського права і процесу*

ДЕЯКІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ

Перехід на ринкові умови господарювання потребує принципово нового осмислення численних процесів, що виникають у самій суб'єктно-об'єктній побудові економічних відносин, ядром яких виступає державна власність. У зв'язку з цим на перший план у господарсько-правовому регу-

люванні виходять питання юридичного опосередкування та кваліфікації комерційного використання державного майна.

Відсутність чіткого та зрозумілого підходу до використання понять «державне майно», «об'єкти державної власності» у законодавчих актах, об'єктивних критеріїв можливості/неможливості комерційного використання різних об'єктів державної власності, породжує неконтрольоване використання такого майна як суб'єктами господарювання, так і органами державної влади.

Загальний перелік видів об'єктів прав встановлений у ст. 177 ЦК України (Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. № 435-IV // ВВР. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356). У ст. 3 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» (далі – Закон) наведено перелік об'єктів управління державної власності (Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V //ВВР . – 2006. – N 46. – Ст.456.), а ст. 141 ГК України встановлено перелік державного майна у сфері господарювання, тобто майна, що може використовуватись з метою здійснення необхідної господарської діяльності (Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436–IV // ВВР. – 2003. – № 18, № 19-22. – Ст. 144.).

Аналіз цих положень вказує на охоплення категорією «об'єкти управління державної власності» як виробничих об'єктів (майно, яке передане казенним та державним комерційним підприємствам, установам та організаціям – абз. 2,3 ч. 1 ст. 3 Закону), так і об'єктів, які можуть бути використані за межами виробничого циклу, але з отриманням доходу (державне майно, передане в оренду, лізинг, концесію – абз. 7 ч. 1 ст. 3 Закону). Так, наприклад, п. 16-1 ст. 6 Закону уповноваженим органам управління (міністерствам та іншим органам виконавчої влади, які згідно з ч. 1 ст. 8 ГК України не є суб'єктами господарювання) надане повноваження передавати на договірних засадах державне майно, яке не увійшло до статутних капіталів господарських товариств та яке не підлягає приватизації, іншим суб'єктам господарювання у разі ліквідації балансоутримувача цього майна або його відсутності. Таке законодавче врегулювання дозволяє виділити комерційне використання об'єктів державної власності як господарюючими суб'єктами, так і органами державної влади в порядку реалізації ними організаційно-господарських повноважень з управління державним майном.

Законодавчі вимоги стосовно використання об'єктів державної власності згідно з їх цільовим призначенням та визначеною метою породжує необхідність розрізняти правовий режим окремих видів майна за їх юридичними або економічними ознаками (властивостями). Так, за юридичними властивостями виділяють цільове або нецільове використання об'єктів державної власності. Але правозастосовна практика дозволяє розширити традиційний зміст цільового використання комерційних об'єктів держав-

ної власності, виділивши в його рамках використання: 1) комерційних об'єктів з комерційною метою та 2) комерційних об'єктів з некомерційною метою. Тобто, один і той же об'єкт права, наприклад, будівля (споруда), за різних господарських умов може бути використаний у виробничій діяльності з метою отримання прибутку або наданий для некомерційного розміщення апарату Адміністрації Президента України (відповідно до абз. 5 ч. 1 ст. 3 Закону – державне майно, що забезпечує діяльність Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України) і, відповідно, виступати у якості багаточільового об'єкта.

Але, як уявляється, вибір виду використання комерційних об'єктів не може бути довільним і необґрунтованим – він має залежати від об'єктивних причин (недоцільності подальшої господарської експлуатації об'єкта у зв'язку із зменшенням ступеня його господарської придатності, наприклад), інше ж може створювати перешкоди для стабільності виробничого процесу.

При встановленні порядку обрання того або іншого виду використання багаточільового комерційного об'єкта доцільно керуватися позицією А.В. Венедиктова, який пропонував розрізняти «актуальний» та «потенційний» характер товарної власності держави. І дійсно, перехід окремих об'єктів зі статутного капіталу одного підприємства до іншого або до державного органу, яке відбувається як на підставі товарно-грошових правочинів, так і в порядку планового позаобігового перерозподілу державного майна між державними органами та організаціями, може відбуватись лише у випадку набуття товарною формою власності «актуального» характеру – тобто з моменту включення таких об'єктів до товарного (цивільного) обігу. А в момент виконання цими об'єктами їх прямої виробничої ролі товарна форма власності на ці об'єкти має лише «потенційний» характер, що передбачає їх виключення з товарного обігу. (Венедиктов А. В. Правовая природа государственных предприятий. Л., 1928. – С. 144-145).

Крім того, при цільовому комерційному використанні важливо встановити функціональну тотожність об'єкта державної власності в юридичному та економічному смислі. Визначення конкретного явища/речі в юридичному смислі означає відмежувати цей об'єкт в його природному стані від об'єктів в їх правовому значенні, і, відповідно, законодавчо закріпити межі та форми його використання. Економічне ж значення будь-якого об'єкта права обумовлене його здатністю задовольняти потреби суб'єктів – носіїв відповідного права. Якщо ж будь-який феномен зовнішнього світу втрачає таку якість, то він, не перестаючи бути об'єктом дійсності, втрачає можливість бути використаним в економічному смислі. Наприклад, причал у морському порту, навіть у разі підтоплення і неможливості використання за призначенням, продовжує існувати у якості об'єкта права власності відповідно до Реєстру гідротехнічних споруд.

Зважаючи на поширення практики комерційного використання державного майна господарюючими та негосподарюючими суб'єктами без узгодження юридичних та економічних аспектів таких господарських операцій, потребують не лише теоретичного дослідження, а й адекватного (належного) правового забезпечення питання визначення суб'єктів комерційного використання, форм та меж його здійснення, критеріїв та ознак об'єктів державної власності, що можуть бути залучені до цих правовідносин.

Петров В. С.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри господарського права і процесу,
заступник голови господарського суду Одеської області*

ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ЗМІНА СПОСОБУ І ПОРЯДКУ ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ ГОСПОДАРЬСЬКОГО СУДУ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією з болючих проблем сучасного господарського процесуального права, що впливає на ефективність захисту порушених прав та інтересів суб'єктів господарювання, є належне виконання рішень господарських та інших судів в Україні. Для відповідного виконання особливо важливим є спосіб та порядок виконання рішення суду, адже за відсутності ясності у способі та порядку виконання будь-яке, навіть саме справедливе рішення є по суті мертвим та таким, що не може бути реалізованим.

На жаль, судовому контролю за способом та порядком виконання рішень господарського суду не приділяється належної уваги у юридичній літературі. Це відбувається не лише у зв'язку із тим, що стадія виконання виведена за межі судової гілки влади, що, до речі, не повністю відповідає зарубіжному досвіду, але й тому, що деякі вчені загалом стадію виконання рішень судів не відносять до процесуальної галузі. Така обмежена увага до правовідносин, що забезпечують виконання рішень судів, зокрема господарських, не відповідає їх значенню для господарського процесу. Це виступає одним із чинників негативного стану правової системи із невиконанням рішень судів.

Звичайно, повернення до дієвих механізмів судового контролю за виконанням рішень судів є справа найближчого майбутнього. Хоча, є перші кроки на цьому шляху, хоча й у адміністративній, а не господарській юстиції. Так, нещодавно Вищий адміністративний суд України інформаційним листом від 9.01.2013 р. № 28/12/13-13 на підставі п. 4 ч. 1 ст. 32 Закону «Про судоустрій і статус суддів» роз'яснив головам апеляційних судів окремі аспекти застосування ч. 1 ст. 267 Кодексу про адміністративне судочинство України, відповідно до якої суд після ухвалення судового рішення у справі має право зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не